

ANALIZA DOPUNSKIH DJELATNOSTI NA OBITELJSKOM POLJOPRIVREDNOM GOSPODARSTVU VESELIĆ

Veselić, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Križevci college of agriculture / Visoko gospodarsko učilište u Križevcima**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:185:111996>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Križevci University of Applied Sciences](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Ivan Veselić, student

**ANALIZA DOPUNSKIH DJELATNOSTI
NA OBITELJSKOM POLJOPRIVREDNOM
GOSPODARSTVU VESELIĆ**

Završni rad

Križevci, 2015.

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Ivan Veselić, student

ANALIZA DOPUNSKIH DJELATNOSTI
NA OBITELJSKOM POLJOPRIVREDNOM
GOSPODARSTVU VESELIĆ

Završni rad

Povjerenstvo za obranu i ocjenu završnoga rada:

1. Dr.sc. Zvijezdana Augustinović, prof.v.š. - predsjednica povjerenstva
2. Dr.sc. Kristina Svržnjak, prof.v.š. - mentorica povjerenstva
3. Sandra Kantar, mag.educ.soc., v.pred. - članica povjerenstva

Križevci, 2015.

SADRŽAJ

1	UVOD.....	1
1.1	Predmet rada.....	1
1.2	Cilj rada.....	1
1.3	Svrha rada.....	1
2	PREGLED LITERATURE.....	3
2.1	Definicija i osnovna obilježja ekološke poljoprivrede.....	3
2.2	Dosadašnji razvoj i potencijali Hrvatske.....	5
2.3	Integriranost razvoja ekološke poljoprivrede i dopunske djelatnosti prerade poljoprivrednih prehrambenih proizvoda uz analizu tržišta istih	7
2.4	Integriranost razvoja ekološke poljoprivrede i ekoturizma.....	9
3	METODE ISTRAŽIVANJA	12
4	REZULTATI ISTRAŽIVANJA	13
4.1	Ekološka poljoprivredna proizvodnja OPG Veselić	14
4.2	Dopunska djelatnost - Pogon za preradu ekološkog voća i povrća	19
4.3	Dopunska djelatnost - Ekoturizam Veselić u Parku prirode Lonjsko polje	21
4.4	Marketing, potrošači i distribucijski kanali ekoloških proizvoda OPG Veselić ...	24
4.5	Rasprava kroz SWOT analizu OPG-a Veselić	28
5	ZAKLJUČAK.....	33
6	PRILOZI.....	34
7	LITERATURA	37
8	SAŽETAK	39

1 UVOD

Hrana je osnovni preduvjet ljudskog života, pa niti ne iznenađuje činjenica da njezin nedostatak, umjerenost ili izobilje odlučuju o životu, bolesti ili smrti svakog pojedinca. No u utrci za što većom količinskom proizvodnjom hrane često se zaboravlja da se intenzivnom konvencionalnom poljoprivredom zagađuje okoliš i narušava zdravlje ljudi. Jedini dugoročno održivi način proizvodnje je putem ekološke poljoprivrede. Osim toga suvremenom potrošaču više nije dovoljno ponuditi proizvod koji bi samo zadovoljio njegovu osnovnu fiziološku potrebu za hranjivim nutrijentima, već koji bi pozitivno utjecao na zdravlje, koji bi mogao dovesti do fizičkog i psihičkog zadovoljstva, te pridonijeti očuvanju okoliša. Suvremeni potrošači zahtijevaju proizvode koji su proizvedeni u skladu s njihovim uvjerenjima, životnim stilom, ali i suvremenim trendovima prehrane.

1.1 Predmet rada

Predmet rada je obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG) Veselić u ekološkoj proizvodnji. Radi se o specifičnom OPG-u koji osnovnu poljoprivrednu djelatnost vrši isključivo na ekološki način, istu upotpunjuje dopunskim djelatnostima kao što su prerada ekološkog voća i povrća te razvoj ekoturizma kroz pružanje usluga noćenja i prehrane na seljačkom domaćinstvu u zaštićenom području Parka prirode Lonjsko polje.

1.2 Cilj rada

Cilj rada je analizirati proizvodnju, prodaju i općenito poslovanje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Veselić u ekološkoj proizvodnji, s naglaskom na dopunske djelatnosti. Cilj rada je i istražiti stanje tržišta, odnosno postojeće ponude i potražnje za ekološkom hranom i ekoturizmom u Republici Hrvatskoj te procijeniti prednosti i nedostatke promatranog OPG-a, kao i prilike i prijetnje koje dolaze iz okruženja u kojem isti posluje.

1.3 Svrha rada

S obzirom na globalne, pa tako i nacionalne suvremene trendove rasta ponude i potražnje ekoloških prehrambenih proizvoda i očuvanja prirode, tema se može smatrati zanimljivom i aktualnom. Svrha rada je prikazati rezultate analize dopunskih djelatnosti obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Veselić koje se osnovnom djelatnošću bavi

ekološkom poljoprivredom, što bi moglo biti vrlo korisno ostalim ekološkim poljoprivrednicima, trgovcima ekološkom hranom, te svim ostalim zainteresiranim za održivi razvoj i očuvanje planeta Zemlje za buduće naraštaje.

2 PREGLED LITERATURE

Povećano zanimanje za ekološku poljoprivredu u posljednje vrijeme može se objasniti utvrđivanjem i priznavanjem nedostataka intenzivne konvencionalne poljoprivrede. Već je u drugoj polovici 20. stoljeća povećana svijest o ekološki i socijalno destruktivnom djelovanju komercijalne poljoprivrede temeljene na eksploataciji fosilnih goriva i ljudskog rada (Sarjanović, 2014.). Unatoč tome što je ovaj način proizvodnje doveo do zadivljujućih povećanja prinosa, on je prouzrokovao i niz ekoloških, ekonomskih i socijalnih problema na ruralnim područjima: onečišćenja tla i voda, smanjivanja raznolikosti biljnih i životinjskih vrsta, smanjenja broja poljoprivrednika i poljoprivrednih gospodarstava te degradaciju krajobraza. Kao odgovor takvom obliku poljoprivrede javila se ekološka poljoprivreda.

Također se povećalo zanimanje i za bavljenje dopunskim djelatnostima uz poljoprivredu kao primarnom djelatnošću na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Osnovni razlog je u tome što se dodatnim djelatnostima povećavaju ukupni prihodi gospodarstva, jer se njima bolje iskorištavaju postojeći proizvodni kapaciteti te rad članova na OPG-ima. U nastavku će kroz pregled literature biti opisane dvije dopunske djelatnosti koje se odvijaju na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, odnosno integriranost ekoturizma i prerade poljoprivrednih proizvoda sa ekološkom poljoprivredom kao primarnom djelatnošću na analiziranom gospodarstvu.

2.1 Definicija i osnovna obilježja ekološke poljoprivrede

Ekološku poljoprivredu se najjednostavnije može opisati kao poljoprivrednu metodu koja proizvodi hranu iz zdrave i cjelovite zajednice zemlje i biljaka bez upotrebe mineralnih gnojiva, genetski modificiranih organizama (GMO), pesticida i drugih sintetičkih kemijskih pripravaka. Ekološka poljoprivreda dugoročno poboljšava kvalitetu tla i pridonosi povećanju biološke raznolikosti. Bilo bi pogrešno promatrati ekološku poljoprivredu isključivo kroz proizvodnu komponentu. Ona se mora shvatiti kao dio pogleda na svijet koji je usmjeren unošenju socioekonomskih i sociokulturnih promjena koje će izgraditi pravedan i održiv sustav (Puđak, Bokan, 2011.).

Prema tome, ekološka proizvodnja u društvu ima dvostruku ulogu, pri čemu s jedne strane opskrbljuje specifično tržište odgovarajući na potražnju potrošača za ekološkim proizvodima, a s druge strane osigurava javna dobra koja doprinose zaštiti okoliša i dobrobiti životinja, kao i ruralnom razvoju (Uredba Vijeća EZ, 834/2007).

S obzirom da je predmet ovoga rada analiza dopunskih djelatnosti obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva koje se pretežito bavi uzgojem ekološkog voća i povrća, u nastavku se navode pravila proizvodnje bilja na ekološki način prema Uredbi Vijeća EZ 834/2007:

- u ekološkoj proizvodnji bilja primjenjuju se postupci obrade tla i uzgoja kultura kojima se održava ili povećava razina organskih tvari u tlu, povećava stabilnost i biološka raznolikost tla i sprečava zbijanje i erozija tla;
- plodnost i biološka aktivnost tla održava se i povećava višegodišnjim plodoredom, koji uključuje mahunarke i druge kulture za zelenu gnojidbu, te upotrebom stajskog gnojiva ili materijala organskog podrijetla, po mogućnosti kompostiranih, iz ekološke proizvodnje;
- upotreba biodinamičnih pripravaka je dozvoljena;
- osim toga, gnojiva i poboljšivači tla smiju se upotrebljavati samo ako su odobreni za primjenu u ekološkoj proizvodnji;
- mineralna dušična gnojiva ne smiju se upotrebljavati;
- sve primijenjene tehnike proizvodnje bilja onečišćenje okoliša sprečavaju ili svode na najmanju moguću mjeru;
- sprečavanje štete koju uzrokuju štetočine, bolesti i korov temelji se, prije svega, na zaštiti djelovanjem prirodnih neprijatelja, odabiru vrsta i sorti, plodoredu, tehnikama obrade tla i termičkim procesima;
- ako se utvrdi da je neka kultura ugrožena, sredstva za zaštitu bilja smiju se upotrebljavati samo ako su odobrena za primjenu u ekološkoj proizvodnji.

Ekološka proizvodnja podliježe stručnom nadzoru koji obavlja ovlaštena nadzorna stanica za ekološku proizvodnju i koja izdaje potvrđnicu¹. Oznaku ekološkog proizvoda smiju nositi svi ekološki prehrambeni proizvodi koji su proizvedeni sukladno važećim propisima o ekološkoj proizvodnji, stručno nadzirani od strane mjerodavnog kontrolnog tijela i za koje je izdana potvrđnica da su proizvedeni sukladno temeljnim zahtjevima za

---

¹ Prema podacima Ministarstva poljoprivrede u Hrvatskoj je registrirano osam kontrolnih tijela: Bioinspekt Osijek d.o.o., Prva ekološka stanica d.o.o., Zadruga Agribiocert, Biotechnicon d.o.o., Hrvatske šume d.o.o., Trgo-invest d.o.o., Austria bio garantie d.o.o. i Bureau veritas d.o.o.

ekološku proizvodnju. Ekološki prehrambeni proizvodi su obavezni nositi eko logotip Europske unije (EU), hrvatski eko znak ulaskom Hrvatske u EU nije nužno isticati. Radi izbjegavanja prijevara i zbunjivanja potrošača s obzirom na to potječe li proizvod iz EU ili ne, kad god se koristi logotip EU-a potrošače bi trebalo informirati o mjestu uzgoja poljoprivrednih sirovina od kojih se proizvod sastoji. Eko znak nije dozvoljeno koristiti za označavanje proizvoda proizvedenih u razdoblju prijelaza s konvencionalne na ekološku proizvodnju ili prerađenih poljoprivrednih proizvoda koji sadrže manje od 9% ekoloških sastojaka poljoprivrednog podrijetla prema već spomenutoj Uredbi Vijeća EZ.

2.2 Dosadašnji razvoj i potencijali Hrvatske

Prema istraživanju švicarskog instituta za ekološku poljoprivredu FiBL² (Research Institute of Organic Agriculture) objavljenom 2014. godine, tržište ekoloških proizvoda u svijetu karakterizira slijedeće:

- ekološkom poljoprivredom se bavi 1,9 milijuna proizvođača, na ukupno 37,5 milijuna ha;
- regije sa najviše površina u ekološkoj proizvodnji su Oceanija (12,2 mil. ha, odnosno 32% eko svjetske proizvodnje), Europa (11,2 mil. ha, odnosno 30% svjetske eko proizvodnje) i Latinska Amerika (6,8 mil. ha, 18% svjetske eko proizvodnje);
- globalno, površine pod ekološkom proizvodnjom su se povećale 0,5% odnosno 200.000 ha u odnosu na prethodnu godinu;
- zemlje s najviše površina pod ekološkom poljoprivredom su Australija (12 mil. ha), Argentina (3.6 mil. ha) i SAD (2.2 mil. ha);
- najveći udio ekološke poljoprivrede u odnosu na konvencionalnu imaju Falklandsko otočje (36.3%), Lihtenštajn (29.7%) i Austrija (19.7%);
- iako na ekološke prehrambene proizvode otpada 1-2% ukupne prodaje hrane u svijetu, tržište ekoloških prehrambenih proizvoda ubrzano raste, od početka dvadesetih godina 20. stoljeća u prosjeku raste po stopi od 20% godišnje, u izvještaju Međunarodnog trgovačkog centra³ predviđa se prosječna stopa rasta tržišta ekoloških prehrambenih proizvoda od 20 do 25% godišnje.

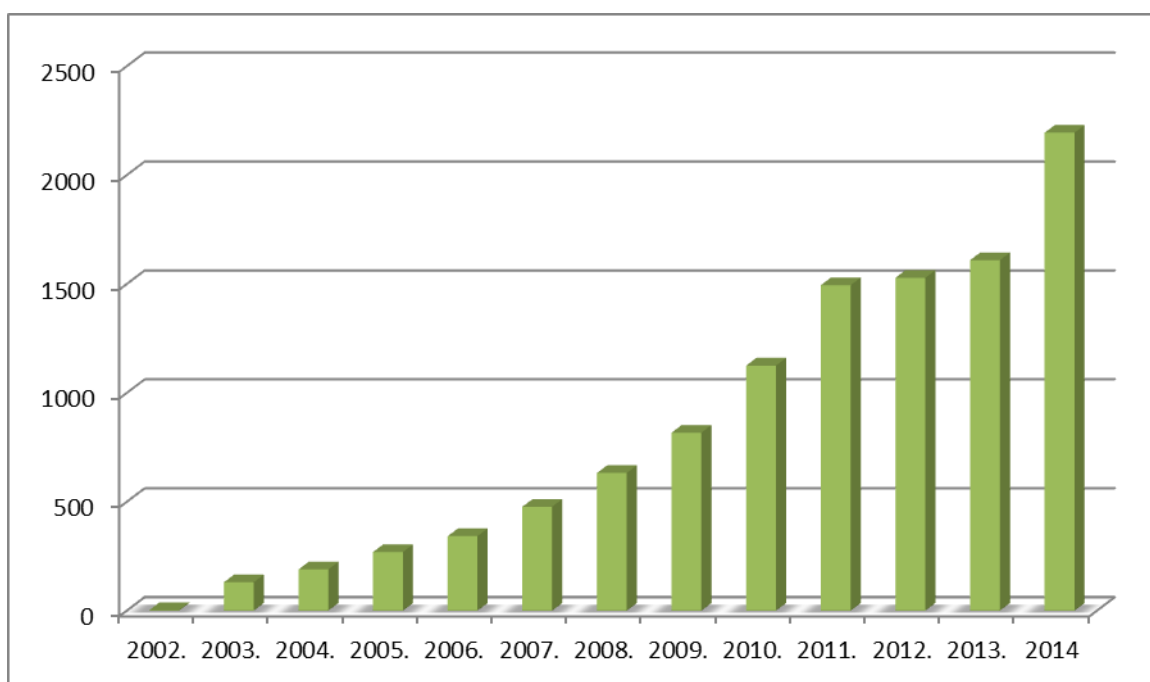
S obzirom da Državni zavod za statistiku ne razlikuje ekološku i konvencionalnu proizvodnju, jedini pouzdani podaci o ekološkoj proizvodnji su podaci Ministarstva

---

² www.fibl.org

³ engl. International Trade Centre

poljoprivrede koje vodi upisnike proizvođača, uvoznika, nadzornih tijela i ovlaštenih laboratorija za ekološku proizvodnju. Zadnji objavljeni podaci su iz 2014. godine. Unatoč prirodnim preduvjetima za razvitak ekološke poljoprivrede, a posebice jasno izraženoj agroekološkoj raznolikosti nacionalnog poljoprivrednog prostora, Hrvatska ulazi u skupinu europskih zemalja u kojima je ovaj oblik poljoprivredne proizvodnje još uvijek nedovoljno razvijen. Ipak, optimizam je u činjenici da broj registriranih hrvatskih ekoloških proizvođača neprestano raste. U upisniku proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koji se vodi pri Ministarstvu poljoprivrede 2002. godine bila su samo dva, a krajem 2014. godine 2.194 ekološka proizvođača, što se može primijetiti na sljedećem grafikonu.

Grafikon 1 Broj fizičkih i pravnih osoba u Upisniku proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u Hrvatskoj od 2002. do 2014. godine
 Izvor: Izradio autor prema podacima Ministarstva poljoprivrede

Hrvatska iz godine u godinu znatno napreduje po pitanju proizvodnje ekoloških proizvoda. Neki od najvećih skokova u vrijednosti tog tržišta zabilježeni su 2010. i 2014. godine, kada je evidentiran porast više od 40%. Godine 2014. u Hrvatskoj je pod ekološkom poljoprivredom bilo ukupno 50.054,22 ha, od čega su 23.801,57 ha bile oranice, a svega 303,76 ha je bilo pod povrćem. Prema županijama najviše se zemlje na ekološki način 2014. godine obrađuje u Osječko-baranjskoj (8.426,44 ha), nakon čega

slijedi Splitsko-dalmatinska (5.711,53 ha) te Virovitičko-podravska županija (3.889,60 ha). Ako se usporede podaci za poljoprivredne površine iz Upisnika poljoprivrednih gospodarstava za 2013. i 2014. godinu i stave u odnos s površinama u ekološkoj proizvodnji dolazi se do toga da je udio ekološke u ukupno korištenom poljoprivrednom zemljištu 2013. godine iznosio 3,12%, a 2014. godine 4,03%, što je znatan porast (prema podacima Ministarstva poljoprivrede, www.mps.hr, 2015.).

2.3 Integritanost razvoja ekološke poljoprivrede i dopunske djelatnosti prerade poljoprivrednih prehrambenih proizvoda uz analizu tržišta istih

Prema istraživanju GfK Shopping Monitor 2011/2012., 83% hrvatskih ispitanika je upoznato s postojanjem ekoloških proizvoda, nepoznavanje istoga je češće kod mladih između 15 i 17 godina te osoba starijih od 65 godina, zatim kod građana s najnižim obrazovanjem, ali i kod stanovnika sjeverne Hrvatske te Slavonije. Na pitanje: Prepoznajete li vi prehrambene ekološke proizvode na prodajnom mjestu tek je polovina ispitanika odgovorila potvrdno. Viši stupanj prepoznavanja zapaža se kod građana Zagreba s okolicom, te kod osoba s visokom stručnom spremom.

Prema istraživanju Brčić-Stipčević (2011.) redoviti potrošači u RH najčešće kupuju ekološko voće i povrće (31,2%), kruh i ostale proizvode od žitarica (29,4%) te mlijeko i mliječne proizvode (24%). Također, redoviti potrošači izjavljuju da najčešće kupuju ekološku hranu direktno od proizvođača (34%), u specijaliziranim prodavaonicama (27,4%), supermarketima i hipermarketima (23,5%) te na tržnicama (15,1%). Istraživanje Kopic i sur. (2008) potvrđuje prethodno. Najučestalija je kupovina ekološkog voća i povrća (67% ispitanika), značajan udio ispitanika (40%) kupuje ekološki kruh i peciva, oko 30% ispitanika kupuje ekološke mliječne proizvode, 29% ih kupuje ekološko meso i prerađevine te 26% pripravke od ljekovitog bilja. Skupine proizvoda koje se često kupuju, a navodili su ih sami ispitanici su žitarice (oko 25% ispitanika), maslinovo ulje (15%), med (10%), ocat, jaja, sokovi.

Nadalje, prema istraživanju Kopic, Cerjak i Mesić (2008) o zadovoljstvu potrošača ponudom ekoloških proizvoda u Zagrebu, potrošači najbolje ocjenjuju kvalitetu eko proizvoda koje kupuju izravno od proizvođača (prosječna ocjena 4,8), dok je zadovoljstvo kvalitetom eko proizvoda iz supermarketa najslabije ocijenjeno (3,5). Prema procjeni ispitanika najveći izbor eko proizvoda se nalazi na tržnicama (prosječna ocjena zadovoljstva asortimanom iznosi 4,3), a najmanji pri izravnoj kupnji od proizvođača (3,4).

Potrošači su jako zadovoljni uslugom pri kupnji u specijaliziranim trgovinama i u izravnoj kupnji (4,7), dok je najlošije ocijenjena kvaliteta usluga na tržnicama (3,5). Međutim, zadovoljstvo cijenom eko proizvoda je najviše kod kupnje na tržnicama (prosječna ocjena ispitanika 4,5), zatim slijedi izravna prodaja (4,4), dok su potrošači nešto manje zadovoljni cijenama eko proizvoda u specijaliziranim trgovinama (3,9) i supermarketima (3,8).

Kako za Poslovni dnevnik objašnjava Darija Musulin, načelnica za ekoproizvodnju u Ministarstvu poljoprivrede, za Hrvatsku još ne postoje precizni podaci, no prema nekim se izvorima procjenjuje da je vrijednost hrvatskog tržišta 104 milijuna eura, a od čega 15% odnosi na ekološko vino (Bičak, 2014).

Prerađivački su procesi na hrvatskim ekološkim gospodarstvima zastarjeli, a rezultat su toga relativno male količine primarne sirovine dostatne za djelomično zadovoljavanje vlastitih proizvodnih kapaciteta i ograničen proizvodni asortiman. Analiza plasmana ekoloških proizvoda na tržište pokazuje da ekološki proizvođači većinu svojih proizvoda plasiraju na tržište izravnom prodajom, jedan manji dio preko prodavaonica zdrave hrane, a supermarketi su gotovo beznačajan kanal prodaje. Nedostatak ponude proizvoda u supermarketima, proizvođači smatraju rezultatom njihovih malih kapaciteta. Zabrinjavajuća je činjenica za razvitak hrvatskih proizvođača ekološke hrane to što je većina ekološke hrane koju nude lanci supermarketa inozemnoga porijekla (Renko, Bošnjak, 2009.). Kao rezultat prethodno navedenog u Hrvatskoj je 2013. godine donesen *Pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima* (NN 76/2014⁴), kojim se regulira proizvodnja i prerada poljoprivrednih proizvoda kroz dopunsku djelatnost „*proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda*“ koja obuhvaća:

- Proizvodnju poljoprivrednih proizvoda od sirovine dijelom iz vlastite proizvodnje uz kupnju do 50% sirovine drugih poljoprivrednih gospodarstava, sukladno posebnim propisima koji uređuju ovu djelatnost.
- Proizvodnju prehrambenih proizvoda od sirovine dijelom iz vlastite proizvodnje uz kupnju do 50% sirovine od drugih poljoprivrednih gospodarstava (osim kupnje mlijeka i mesa), sukladno posebnim propisima koji uređuju ovu djelatnost.
- Pakiranje i/ili zamrzavanje i/ili sušenje i/ili konzerviranje prehrambenih proizvoda od sirovine dijelom iz vlastite proizvodnje uz kupnju do 50%

---

⁴ U trenutku pisanja završnog rada, na snazi je istoimeni pravilnik iz 2014. godine.

sirovine drugih poljoprivrednih gospodarstava, sukladno posebnim propisima koji uređuju ovu djelatnost.

Ekološki proizvedene poljoprivredne kulture su osjetljivije i nedovoljno zaštićene, samim time je uvijek prisutan znatan udio svježih proizvoda koji ne zadovoljavaju I. klasu. Osim navedenoga, ekološko voće i povrće ima vrlo kratak vijek trajanja, što znači da se plodovi moraju staviti na tržište isti dan kada su i ubrani jer već sljedeći gube na svojoj kvaliteti. Prerada ekoloških proizvoda se nameće kao „spasonosno“ rješenje za mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Omogućuje maksimalnu iskoristivost uzgojenih kultura bez obzira na njihov fizički izgled ili eventualnu oštećenost, te ono najvažnije, znatno produžuje rok u kojem se proizvod mora plasirati na tržište. Time omogućuje i stvaranje prihoda proizvođačima tijekom zimskih mjeseci kada je poljoprivredna proizvodnja većim dijelom u stagnaciji. Uz visoku tržišnu potražnju, za pretpostaviti je da će se sve više proizvođača okrenuti integriranom razvoju ekološke poljoprivrede i prerade jer se jedino tako omogućuje maksimalna iskoristivost gospodarstva i smanjuje oportunitetni trošak, odnosno omogućuje jedan kvalitetniji život na ruralnom području.

2.4 Integriranost razvoja ekološke poljoprivrede i ekoturizma

Na seljačkim gospodarstvima ostvaruje se više oblika odmora s korištenjem usluga smještaja, prehrane, pića, zabave, rekreacije, i drugih. Osnovna djelatnost na seljačkom gospodarstvu je poljoprivreda, a usluge turistima se javljaju kao dodatna djelatnost za obitelj. Stanovnici velikih urbanih središta su željni prirodnog ugođaja, zdravog i mirnog svijeta prirode. Čisti zrak, pješačenje i druge aktivnosti u mirnoj i ugodnoj sredini, vrlo su traženi oblik odmora, kao nadoknada za svakodnevni stres toliko prisutan kod stanovnika urbanih predjela. Démonja i Ružić (2010.) razlikuju sljedeće oblike agroturizma za odmor:

- u ruralnoj kući tradicionalne arhitekture;
- u obiteljskom ruralnom hotelu;
- u ruralnim sobama i apartmanima tradicionalne arhitekture;
- u ruralnim sobama i apartmanima nove arhitekture;
- na poljoprivrednom gospodarstvu s eko ponudom.

Na agroturizam se nadovezuje i pojava ekoturizma. Termin ekoturizam prvi je definirao 1983. godine Hector Ceballos-Lascurain kao putovanje u relativno neizmijenjene dijelove prirode sa ciljem proučavanja, divljenja i uživanja u predjelima i njihovim divljim

biljkama i životinjama, kao i svim pratećim kulturnim pojavama koje se nalaze na tim područjima. (Svržnjak i sur., 2014.). Koncept ekoturizma treba razlikovati od koncepta održivog razvoja jer se ekoturizam odnosi na segment unutar turističkog sektora, dok se načela održivog razvoja mogu primijeniti na sve oblike turističkih djelatnosti uz uvažavanje turističkih atrakcija. Hrvatska obiluje očuvanim prirodnim područjima, osobito u svom kontinentalnom dijelu, koji su pogodni za razvoj ekoturizma, a može ih se podijeliti na zaštićena i nezaštićena područja. Od zaštićenih područja za razvoj ekoturizma osobito su pogodni nacionalni parkovi, parkovi prirode i zaštićeni krajolici. Povijesni razvoj ekoturizma u Hrvatskoj je započeo još u 19. stoljeću kada su se počeli donositi zakoni za zaštitu pojedinih prirodnih fenomena. Tako je 1885. godine osnovano i prvo Hrvatsko prirodoslovno društvo, te 1893. godine Društvo za uređenje i poljepšavanje Plitvičkih jezera i okolice. Nakon toga su 1928. i 1929. godine proglašeni nacionalnim parkovima Plitvička jezera, Bijele stijene, Štirovača i Paklenica. U modernom smislu su 1949. godine osnovani prvi nacionalni parkovi, a to su : Plitvička jezera i Paklenica. 1960. godine je donesen prvi Zakon o zaštiti prirode. Nadalje, 2003. godine Zakon o zaštiti prirode određuje devet kategorija prostorne zaštite u Hrvatskoj: strogi rezervat, posebni rezervat, nacionalni park, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma i spomenik parkovne arhitekture.

Ekoturisti su osobe osjetljive po pitanju zaštite okoliša, većinom visoko obrazovane, a najveću motivaciju za novim putovanjima im predstavlja uživanje i boravak u prirodi i upoznavanje novih destinacija uz mogućnost boravka u tradicionalnom smještaju. Ekoturist ili odgovorni turist je novi tip putnika koji želi doživjeti nova iskustva aktivnim sudjelovanjem u načinu života mjesta koji posjećuje (Čurić, 2007.). Današnji ekoturist želi upoznati i doživjeti lokalnu zajednicu kroz autentičnu arhitekturu, gastronomiju, običaje, vrijednosti i način života, želi iskusiti autohtonost u punom smislu riječi, osjećati pripadnost destinaciji koju posjećuje, odnosno ekoturističkom proizvodu koji konzumira.

Bavljenje ekoturizmom na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima kroz dopunsku djelatnost regulira spomenuti Pravilnik (NN 76/2014) pod djelatnošću „pružanje turističkih i ugostiteljskih usluga na OPG-u“, što obuhvaća:

- pružanje ugostiteljskih usluga u objektima koji mogu biti: vinotočje/kušaonice, izletišta, sobe, apartmani, ruralne kuće za odmor, kamp;
- pružanje turističkih usluga koje mogu biti: omogućavanje sudjelovanja u poljoprivrednim aktivnostima (berba voća i povrća, ubiranje ljetine i slično), lov

i ribolov, vožnja kočijom, čamcem, biciklom, jahanje, pješačenje i slične aktivnosti te iznajmljivanje sredstava, pribora i opreme za te aktivnosti, provođenje programa kreativnih i edukativnih radionica vezanih uz poljoprivredu, tradicijske obrte i slično, prezentacija poljoprivrednoga gospodarstva te prirodnih i kulturnih vrijednosti u okviru istog, posjete registriranim privatnim etno zbirkama i slično, organizacija izleta za goste koji koriste usluge smještaja, omogućavanje prostora za piknik i izlet, omogućavanje korištenja žičare, vučnice, uspinjače i slično.

Integrirani razvoj ekološke poljoprivrede i ekoturizma može utjecati na smanjenje procesa depopulacije u ruralnim područjima, stvaranje povećanja površina seoskog gospodarstva, osposobljavanje seoskog stanovništva za samostalan rad, poticanje proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda, očuvanje okoliša, očuvanje biljnih i životinjskih vrsta koje su ovisne o čovjekovom djelovanju na polju, očuvanje starih zanata, očuvanje materijalne kulturne baštine, očuvanje izvornih običaja i socio-kulturnih posebnosti.

3 METODE ISTRAŽIVANJA

Prilikom izrade završnog rada korišteni su primarni i sekundarni izvori podataka. Saznanja o poslovanju obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva Veselić prvenstveno su prikupljena primarnim istraživanjem metodom promatranja i intervjua. Autor rada je nositelj analiziranog OPG-a, tako da ima uvid u informacije i problematiku „iz prve ruke“. Korišteni su i sekundarni izvori podataka domaćih i stranih autora, posebice prilikom definiranja osnovnih pojmova te istraživanja dopunskih djelatnosti i postojećeg stanja ekološke proizvodnje, odnosno ponude i potražnje za ekološkim proizvodima. Uz metode prikupljanja podataka, promatranja, intervjua i tehnike kreativnog mišljenja u izradi diplomskog rada korištene su sljedeće znanstveno-istraživačke metode: povijesna metoda, statistička metoda, metoda raščlanjivanja, metoda generalizacije i specijalizacije, metoda klasifikacije, metoda indukcije i dedukcije, matematička metoda, komparativna metoda, deskriptivna metoda, metoda analize i sinteze, metoda apstrakcije i konkretizacije. Sve navedeno koristi se kako bi se na kraju istraživanja razvila rasprava o prednostima, nedostacima, prijetnjama i prilikama promatranog gospodarstva (SWOT analiza).

Od sekundarnih izvora podataka najviše su korištene knjige *Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima* autora Demonja i Ružić; *Park prirode Lonjsko polje, raznolikost uvjetovana poplavljanjem* autora Schneider-Jacoby i Ern, te *Park prirode Lonjsko polje* od skupine autora. Stručni članci su korišteni u nešto većem obimu, novijeg su datuma i pretežito vezani za razmišljanja i istraživanja o ekološkoj poljoprivredi i dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Nadalje, korišteni su i ostali izvori podataka poput publikacije organizacija Research Institute of Organic Agriculture FiBL te Visokog gospodarskog učilišta u Križevcima. Od zakona i uredbi korištena je UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 834/2007 posebice za određivanje definicije i osnovnih načela ekološke proizvodnje te Pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (NN 76/2014). Od Internet stranica su najviše korištene službene stranice Ministarstva poljoprivrede, stranica OPG-a Veselić, GFK organizacije i Poslovnog dnevnika.

4 REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Veselić nalazi se u Novom Selu Palanječkom, u neposrednoj blizini Siska, u Sisačko-moslavačkoj županiji. Nositelj OPG-a je Ivan Veselić, rođen 16.01.1992. godine u Sisku. Ivan je trenutno student poljoprivrede na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima, te ujedno i autor ovoga rada. Odlučio je ostati živjeti i raditi na obiteljskom imanju, stoga je prije četiri godine otac prepustio sinu mjesto nositelja OPG-a. Članovi OPG-a Veselić su i Ivanovi roditelji Goran (50) i Tihana (47) koji su dugogodišnjim radom postavili čvrste temelje za uspješno poslovanje. Oni su odrasli na selu i odmalena radili na poljoprivredi jer su njihove obitelji živjele isključivo od poljoprivrede. Poučeni životnim iskustvom i u zajedničkom životu su se nastavili baviti poljoprivrednom djelatnošću, isprva hobistički za svoje potrebe, a 2003. su registrirali OPG. Tako da su i njihova djeca Ivan i Ivona odmalena uključeni u sve poljoprivredne djelatnosti, te su zajedno sa svojim roditeljima radili na jačanju i širenju obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva. Ivanova sestra Ivona (25) je magistra ekonomije, smjera marketing i turizam te često nastoji svoje znanje primijeniti za korist OPG-a. Iako u planiranju i upravljanu sudjeluje cijela obitelj, Tihana je ta koja organizira i upravlja cijelim OPG-om, Ivan je zadužen za obradu tla, uzgoj, zaštitu i gnojidbu poljoprivrednih kultura, Goran za mehaničke popravke, slaganje navodnjavanja, plastenika i slično, a Ivona za prodaju, komunikaciju s potrošačima, marketing te izradu poslovnih planova i gospodarskih programa. Svi članovi obitelji su 2009. godine položili i tečaj za ekološkog poljoprivrednog gospodarstvenika u Centru za šljivu i kesten u Donjoj Bačugi. Na OPG-u znatno pomaže i baka Katica koja je glavna kuharica za turiste. Osim obitelji Veselić, na imanju radi još jedna radnica zaposlena na neodređeno, te 3-4 sezonske radnice po potrebi. Zaposlene su žene, od 30-50 godina, s iskustvom na poljoprivrednim poslovima, a na imanju su zadužene za sjetvu, sadnju, okopavanje kultura, te berbu i pakiranje za prodaju.

Godine 2014. OPG Veselić se prijavio na projekt *Zelena ideja* te imao priliku biti odabran u 15 ekoloških poljoprivrednika diljem Hrvatske koji su dobili priliku za besplatnu marketinšku uslugu renomiranih marketinških agencija. Iste godine OPG Veselić proglašen je najboljim OPG-om u Sisačko-moslavačkoj županiji u projektu *Zlata vrijedan*. Najveći i zadnji uspjeh se dogodio u kolovozu tekuće godine kada je Ivan Veselić (autor rada) proglašen najboljim mladim poljoprivrednikom u Hrvatskoj. Uz podršku zastupnice u

Europskom parlamentu Marijane Petir sudjelovati će na 3. Europskom kongresu mladih poljoprivrednika i predstavljati Hrvatsku na izboru za najboljeg mladog poljoprivrednika u Europskoj uniji.

Misija OPG-a Veselić

- potaknuti ljude na razmišljanje o drugačijem načinu života kako bi očuvali vlastito zdravlje, ali i zdravlje prirode,
- stvaranje proizvoda vrhunske kvalitete koji osvajaju povjerenje potrošača i šire svijest o ekološkoj proizvodnji,
- pružanje ugostiteljskih usluga u skladu sa prirodnom i kulturno povijesnom baštinom Sisačke Posavine, ali na nivou suvremene kvalitete, kako bi gostima pružili nezaboravan i jedinstven doživljaj.

Vizija OPG-a Veselić

„Biti prepoznatljivi po proizvodnji ekološke hrane i pružanju ugostiteljskih usluga na eko seljačkom domaćinstvu na hrvatskom, ali i širem tržištu.“

4.1 Ekološka poljoprivredna proizvodnja OPG Veselić

OPG Veselić je u upisniku ekoloških proizvođača od 2005. godine pod nadzorom ekološke nadzorne stanice Bioinspekt d.o.o Osijek. OPG obrađuje 12,83 ha zemlje isključivo na ekološki način, 5,9 ha zemlje je u Mužilovčici, dok ostalih 6,93 ha u se nalaze na području Novog Sela Palanječkog, susjednog sela Budaševo i Gornje Gračenice gdje su zasađene samo dunje i djelomice šljive (tablica 11. u prilogu). U ekološku proizvodnju krenuli su s uzgojem jagoda na području Novog Sela Palanječkog, ponukani zadovoljstvom kupaca širili su nasad koji trenutno broji 25.000 sadnica jagoda. S vjerom u ekološku proizvodnju, a prema zahtjevima tržišta, krenuli su i u proizvodnju raznolikog ekološkog povrća, koje danas svoje mjesto nalazi na policama prodavaonica ekoloških i domaćih proizvoda, te raznim sajmovima diljem Hrvatske. Također posjeduju nasade šljiva od ukupno 100 stabala, raspoređenih po imanjima u Novom Selu Palanječkom, Mužilovčici i Gornjoj Gračenici. U zadnje navedenoj lokaciji podignut je i mladi nasad dunja (4 godine) koji broji 50 stabala. Plodovi šljiva i dunja koriste se isključivo za preradu u džemove i pekmeze, o čemu će u nastavku biti riječi. OPG Veselić također posjeduje i stoku za vlastite potrebe kako bi imali vlastito ekološko gnojivo za voće i povrće, čime je cjelokupni ciklus poljoprivredne proizvodnje zatvoren na održivi ekološki način.

U prilogu (tablica 1) mogu se vidjeti prosječni operativni godišnji troškovi OPG-a Veselić koji se mijenjaju se ovisno o obujmu proizvodnje, kao i glavni dobavljači sjemena i gnojiva s kojima gospodarstvo radi već dugi niz godina.

Jagode

Jagode se sade na gredice i folije, uz navodnjavanje kap po kap, te postavljanjem plasteničkih tunela na jedan dio kako bi što prije dozorile i bile spremne za tržište. Prodaju se u plastičnim posudicama pakiranja 500 g. Cijena za jagode se formira prema fiksnom dogovoru s otkupljivačem i prema maloprodajnim cijenama koje su stabilne unazad deset godina. Potražnja svake godine nadmašuje ponudu (barem što se OPG Veselić tiče), a ukoliko se i dogodi obrnuto OPG Veselić nije primoran spuštati cijenu, nego preradi viškove u džemove i sokove od jagode, te time znatno produži vremenski period u kojem se proizvod mora plasirati na tržište.

Tablica 1. Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od jagoda u proteklih pet godina

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ha	0,25	0,25	0,5	0,71	0,71
Prosječna cijena kn/kg	25,00	26,00	24,00	22,50	24,00
Proizvodnja u kg	2000	2.000	3.000	5.000	6.200
Prodaja u kg	1.500	1500	2.400	4.500	4550
Prihod od prodaje	37.500,00	39.000,00	57.600,00	101.250,00	109.200,00

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

Ostalo voće: dunje i šljive

Dunje i šljive OPG Veselić plasira putem svoje prerade.

Tablica 2. Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od ostalog voća u proteklih pet godina

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ha	1,07	1,07	1,07	1,07	1,07
Prosječna cijena kn/kg	/	/	/	/	/
Proizvodnja u kg	1.500,00	500,00	750,00	3.000,00	1.250,00
Prodaja u kg	/	/	/	/	/
Prihod od prodaje	/	/	/	/	/

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

Lisnato povrće

Salate i blitva se siju svakih 10-15 dana, tako da ove kulture imaju u ponudi tijekom gotovo cijele godine. Blitva se najčešće prodaje u pušlekima po 500 g, dok se salata prodaje rinfuzno, pakirana u drvene kašete. Prosječna cijena za zelenu salatu kristal je 12,00 kn/kg, endivije 10,00 kn/kg, blitve 12,00 kn/kg te špinata 18,00-20,00 kn/kg.

Tablica 3. Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od lisnatog povrća u proteklih pet godina

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ha	0,2	0,2	0,35	0,35	0,35
Prosječna cijena kn/kg	10,00	10,00	10,00	9,50	9,00
Proizvodnja u kg	2.037,50	622,22	1.928,46	3.193,88	1.968,65
Prodaja u kg	2.037,50	622,22	1.928,46	3.193,88	1.968,65
Prihod od prodaje	20.375,00	6.222,20	19.284,60	30.341,86	17.717,85

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

Zimske salate

Zimske salate se uzgajaju na hladnijem vremenu, a često unutar plasteničkih tunela kako bi se održavala temperatura iznad nule, te imala potrebna zaštita od snijega ili drugih vremenskih nepogoda. Potočarka, rikula i azijski miks su biljke koje nakon berbe ponovno rastu, dok su ostale navedene u ovoj kategoriji jednokratne. Najčešće se prodaju u pakiranjima od 100 ili 200 g i to po cijeni matovilac 70,00 kn/kg, azijski miks 60,00 kn/kg, potočarka 80,00 kn/kg, baby leaf 50,00 kn/kg, radić 20,00 kn/kg i rikula 70,00 kn/kg.

Tablica 4. Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od zimskih salata u proteklih pet godina

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ha	/	/	/	0,2	0,2
Prosječna cijena kn/kg	/	/	/	58,33	58,33
Proizvodnja u kg	/	/	/	208,94	191,00
Prodaja u kg	/	/	/	208,94	191,00
Prihod od	/	/	/	12.187,47	11.141,03

prodaje

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

Kupusnjače

Kupusnjače se uzgajaju u dva navrata, rano proljeće i jesen. Na OPG-a Veselić se uzgoj nešto više bazira na jesenskoj proizvodnji jer ovim kulturama ne smeta hladnoća i mogu se prodavati tijekom cijele zime, kada je prisutan manjak ostalih kultura, što omogućuje produžetak poljoprivredne sezone.

Tablica 5. Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od kupusnjača u proteklih pet godina

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ha	0,5	0,4	0,3	0,5	0,5
Prosječna cijena kn/kg	4,33	4,10	4,55	4,20	4,5
Proizvodnja u kg	1.326,80	3053,20	809,35	4.174,83	1.450,96
Prodaja u kg	1.326,80	3053,20	809,35	4.174,83	1.450,96
Prihod od prodaje	5754,04	12.518,12	3.682,54	17.534,29	6.529,32

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

Plodovito povrće

Kod plodovitog povrća paprika, rajčica i patlidžan su posebno interesantni za preradu, dok se ostale kulture prodaju uglavnom u svježem stanju po sljedećim cijenama: rajčica 9,00 kn/kg, paprika rog samo za preradu 6,50 kn/kg, paprika babura 10,00 kn/kg, patlidžan 8,00 kn/kg samo za preradu, tikva hokaido i butternut 7,00 kn/kg i krastavac 9,00 kn/ha.

Tablica 6. Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od plodovitog povrća u proteklih pet godina

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ha	1,5	2	3	3,5	3,5
Prosječna cijena kn/kg	5,75	5,50	7,50	8,10	8,25
Proizvodnja u kg	2.167,90	4.418,00	7.645,50	10.769,17	6.139,70
Prodaja u kg	2.167,90	4.418,00	5.982,50	9.419,17	4.639,70
Prihod od prodaje	12.465,42	24.299,00	44.868,75	76.295,28	38.277,53

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

Mahunarke

Od mahunarki se najviše uzgajaju grah starinskih sorti: trešnjevac, zelenček, kuruzar, puter i nešto moderniji crni grah kornjača.

Tablica 7. Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od mahunarki u proteklih pet godina

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ha	/	/	0,5	0,5	1,3
Prosječna cijena kn/kg	/	/	25,00	23,00	20
Proizvodnja u kg	/	/	411,50	532,50	1.240,00
Prodaja u kg	/	/	411,50	532,50	1.240,00
Prihod od prodaje	/	/	10.275,00	12.247,50	24.800,00

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

Korjenasto i gomoljasto povrće

Korjenasto i gomoljasto povrće se većim dijelom prodaje u svježem stanju, no dio se koristi i za preradu. Sadi se u rano proljeće, uglavnom na gredice kako bi korijen mogao nesmetano rasti u dubinu.

Tablica 8. Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od korjenastog i gomoljastog povrća u proteklih pet godina

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ha	0,5	0,5	1,5	1,5	1,5
Prosječna cijena kn/kg	6,00	5,00	6,50	8,00	12,00
Proizvodnja u kg	1.355,20	1.660,00	5.954,57	4.893,89	4.131,14
Prodaja u kg	1.355,20	1.660,00	5.454,57	4.093,89	2.631,14
Prihod od prodaje	8.131,20	8.300,00	35.454,70	32.751,12	31.573,68

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

Žitarice i krmno bilje

Do sada je OPG Veselić proizvodilo oko 10 tona žitarica i krmnog bilja godišnje za potrebe stoke za vlastite potrebe i potrebe Ekoturizma Veselić. Od toga kukuruz 1 ha, ječam 0,5 ha, zob 0,5 ha, pšenica 0,5 ha, lucerna 1 ha.

4.2 Dopunska djelatnost - Pogon za preradu ekološkog voća i povrća

Na prvom *Festivalu pekmeza, džemova i marmelade* u Dubrovniku 2007. godine OPG Veselić je osvojio zlatnu medalju za svoj Pekmez od šljive i srebrnu za Pekmez od šljive i zelene rajčice. Ponukani nagradom registrirali su pogon za preradu voća i povrća koji je upisan u Upisnik registriranih objekata pri Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi. Na preradu voća i povrća odlučili su se prvenstveno zbog iskorištavanja onih proizvoda koji se nisu uspjeli u svježem stanju odmah plasirati na tržište. U pogonu prerađuju svoju sirovinu te za svaki proizvod imaju ekološku potvrđnicu, odnosno eko znak, što znači da su voće i povrće iz kontroliranog ekološkog uzgoja, da proizvodi nemaju konzervansa, želatina niti bilo kakvih umjetnih dodataka.

Svaki proizvedeni višak na OPG-u Veselić se plasira u pogon za preradu voća i povrća, kako bi se mogao produžiti vremenski period u kojem se proizvod mora plasirati na tržište. Prije ulaska sirovine u pogon za preradu voća i povrća vrši se postupak pred pranja i čišćenja od peteljki ili odstranjivanja loših dijelova, nakon čega se sirovina unosi u sam pogon u kojem se vrši detaljno pranje i obrada sirovine u sjeckalicama, strojevima za mljevenje ili pasiranje (nakon blanširanja). U pripremljenu smjesu dodaje se ekološki šećer i po potrebi limunska ili askorbinska kiselina, te sve uvlači u kotao, vakumski uparivač, kapaciteta 200 l. Ovom tehnologijom pekmezi, džemovi, ajvari i sokovi se kuhaju pri nižim temperaturama, ali uz smanjeni pritisak, tako se sačuvaju svi potrebni vitamini, minerali i ostali nutrijenti iz voća i povrća. Smanjeni pritisak u vakumskom uparivaču se održava na određenom nivou, time što se kondenzirana para isisava iz kotla posredstvom vakuum pumpe. Na ovaj se način dobije željena konzistencija proizvoda bez dodavanja želatina i drugih tvari za zgušnjavanje. Tijekom kuhanja u nekoliko navrata se uzima uzorak, refraktometrom mjeri količina suhe tvari, te kuša i definira okus. Proces kuhanja može trajati od 15 minuta do 6 sati, ovisno o vrsti proizvoda i količini vode u samoj smjesi koja bi trebala ispariti. Na kraju se vrši pasterizacija nakon koje ide direktno punjenje smjese u zagrijane staklenke uz pomoć punilice, te zatvaranje „twist off“ poklopcima uz pomoć čepilice. Gotovi proizvodi se odlažu u skladište, nakon prolaska određenog testnog vremena provjerava se kvaliteta istih, te deklariranje i pakiranje u folije kako bi isti bili spremni za distribuciju na tržište. Rok trajanja je od jedne do dvije godine, ovisno o

proizvodu, no nakon otvaranja ih je potrebno čuvati u hladnjaku do maksimalno 10 dana. Paleta OPG-a Veselić je vrlo široka, obuhvaća slijedeće: džem od jagoda, pekmez od šljiva, džem od dunja, pekmez od mrkve i jabuke, namaz od tikve i jabuke, ajvar, pinđur, grah s povrćem, sok od jabuke, sok od rajčice, nektar od jabuke, nektar od jagode, nektar od mrkve i jabuke, te nektar od tikve.

Godine 2011. na *Festivalu pekmeza, džemova i marmelade* u Dubrovniku brončanim medaljama nagrađeni su pekmez od šljiva i džem od dunja. Godine 2012. na sajmu *Jesen u Lici* održanome u Gospiću, OPG Veselić dobio je nagradu za džem od dunja i pekmez od tikve i jabuke. Osim toga iste godine je sok od rajčice u *Jutarnjem listu* u rubrici „Zdrava hrana“ proglašen najboljim sokom od rajčice u Hrvatskoj (ocijenjen od strane potrošača).

Prerađevine koje proizvodi OPG Veselić navedene su u nastavku (tablice 9 i 10), navedena je prosječna cijena, uzevši u obzir trenutno ostvarive veleprodajne i maloprodajne cijene. Niti jedne analizirane godine OPG Veselić nije imao dovoljno prerađevina shodno potražnji, poput ajvara i pinđura, a sve zbog nedostatka sirovine.

Tablica 9. Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od pekmeza, džemova, namaza, ajvara, pinđura, graha s povrćem u proteklih pet godina

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Prosječna cijena kn/kom	/	15,12	15,12	15,12	15,12
Proizvodnja u kom	/	8157	7165	13991	6329
Prodaja u kom	/	8157	7165	13991	4859
Prihod od prodaje	/	123.333,84	108.334,80	211.543,92	73.468,08

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

Sokovi koje proizvodi OPG Veselić prodaju se u pakiranju od jedne litre. Navedena je prosječna cijena, uzevši u obzir trenutno ostvarive veleprodajne i maloprodajne cijene. Kao i kod prethodno opisanih prerađevina, niti jedne analizirane godine OPG Veselić nije imao dovoljno pojedinih prerađevina, poput soka od rajčice, zbog nedostatka sirovine.

Tablica 10. Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od sokova u proteklih pet godina

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Prosječna cijena kn/kom		15,00	15,00	15,00	15,00
Proizvodnja u kom		2582	4281	4312	3508
Prodaja u kom		2582	4281	4312	2675
Prihod od prodaje		38.730,00	64.215,00	64.680,00	40.125,00

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

4.3 Dopunska djelatnost - Ekoturizam Veselić u Parku prirode Lonjsko polje

Lonjsko polje jedinstven je krajobrazni i ekološki sustav poplavnih riječnih dolina dunavskoga slijeva. Nekada raskošan spoj prirodnih vrijednosti i čovjekova kulturnog utjecaja, od 1990. je zaštićen kao park prirode. Prostire se na 50.650 hektara poplavnih šuma hrasta i jasena, pašnjaka, livada i oranica, voda i naselja. Duž čitavog toka rijeka Sava i njezini lijevi pritoci imaju blagi pad korita što uzrokuje sporo otjecanje vode, česte poplave i dugo zadržavanje vode na staništu. Ako se u svim rijekama najedanput pojave visoke vode, ogromne količine vode se sudaraju i uzrokuju poplave. Područje srednje Posavine može prihvatiti golemu količinu od dvije milijarde kubičnih metara vode. Lonjsko polje predstavlja najveće zaštićeno močvarno područje ne samo u Hrvatskoj već u cijelom Dunavskom porječju. Uvršten je u tzv. Ramsarski popis močvara koje su od međunarodnog značaja, osobito kao prebivalište ptica močvarica. Prema kriterijima direktive o pticama Europske unije, to područje pripada važnim područjima za ptice (Important Bird Areas - IBA). Na području Lonjskog polja nalaze se dva ornitološka rezervata. Krapje Đol je proglašen posebnim zoološkim (ornitološkim) rezervatom 1963. god., a rasprostranjen je na površini od 25 ha, a Rakita sa svojih 430 ha proglašena je specijalnim ornitološkim rezervatom 1969. godine (prema knjizi Lonjsko polje: park prirode, 1994.)

Pašnjački kompleksi Lonjskog i Mokrog polja imaju uz domaće simentalsko govedo najveću koncentraciju autohtonih pasmina u Hrvatskoj. Izvorne pasmine hrvatski posavac,

hrvatski hladnokrvnjak, turopoljska svinja i slavonsko-srijemsko podolsko govedo osnova su lokalne ekonomije. Posavski konj je zbog svoje građe nastale prilagodbom specifičnim uvjetima podneblja sposoban koristiti pašu koju druga stoka ne može, a svojom genetskom predisponiranošću može odolijevati svim vremenskim uvjetima, tako da su konji tijekom gotovo cijele godine na slobodnoj ispaši. Biološka vrijednost Parka prirode Lonjsko polje najviše se očituje u ornitofauni, tj. po vrstama ptica koje se tu gnijezde ili povremeno borave. Zabilježeno je 250 vrsta ptica, od kojih je više od 138 gnjezdarica. Lonjsko polje obitavalište je i jedne od najvećih koncentracija bijelih roda. 1988. g. izbrojeno je 580 parova, od čega 51 par u selu Čigoć, koje je 1994. godine proglašen europskim selom roda. (Schnneider-Jacoby, Ern, 1993.). Osim brojnom florom i faunom, Park prirode Lonjsko polje ističe se i po bogatoj kulturnoj baštini koja se očituje kroz tipično tradicionalno graditeljstvo, lokalnu gastronomiju, obrt i pučko stvaralaštvo. Upravo zbog velikog broja sačuvanih tradicionalnih posavskih kuća selo Krapje proglašeno je europskim selom graditeljske baštine.

U srcu Parka prirode Lonjsko polje uz rijeku Savu nalazi se selo Mužilovčica-selo lastavica. U navedenom selu OPG Veselić posjeduje tradicionalnu drvenu posavsku kuću koja je u potpunosti obnovljena i pripremljena za prihvat turista. OPG Veselić je 2011. godine pri Uredu državne uprave u Sisačko-moslavačkoj županiji, Službi za gospodarstvo, registrirao pružanje usluga smještaja u sobama u seljačkom domaćinstvu za ukupno 6 gostiju (dvije trokrevetne sobe) te ispunio uvjete za kategoriju tri sunca. U prizemlju kuće je uređena i kušaonica ekoloških proizvoda kako bi se gostima, osim prirodne i kulturne baštine, pružio i gastronomski užitak eko kvalitete. Pored kuće napravljen je i otvoreni objekt sjenica za jednodnevni prihvat pedeset izletnika. OPG Veselić održava izlete za djecu i odrasle s ponudom autohtonih jela spravljenih od vlastitih eko namirnica, a popraćene zabavnim edukativnim radionicama i predavanjima o ekološkoj poljoprivredi. Investitor je prema istome registrirao izletišta. Tihana je 2014. godine sudjelovala u snimanju prve emisije „Seoska gozba“ emitirane na Hrvatskoj radio televiziji, te osvojila nagradu za predjelo, ali puno važnija nagrada je ponos u očima lokalnog stanovništva te promocija vrijednosti ekološkog načina života i samog Parka prirode Lonjsko polje. Turistička sezona u Lonjskom polju počinje u travnju/svibnju, a završava u listopadu. Ostvareni prihodi proteklih godina nalaze se u tablici 11 te konstantno rastu od 2011. godine. Na početku sezone dolaze većinom domaći turisti i jednodnevne grupe izletnika, dok tijekom ljetnih mjeseci dolaze uglavnom strani turisti.

Tablica 11. Ostvareni prihodi od ugostiteljskih i turističkih djelatnosti proteklih godina

STRUKTURA/ RAZDOBLJE	CIJENA kn/kom	KOLIČINA	2011. (kn)
Noćenje	150,00	27	4.050,00
Polupansion	250,00	12	3.000,00
UKUPNI PRIHODI			7.050,00
STRUKTURA/ RAZDOBLJE	CIJENA kn/kom	KOLIČINA	2012. (kn)
Noćenje	150,00	125	18.750,00
Polupansion	250,00	31	7.750,00
Jednodnevni izlet djeca	45,00	207	9.315,00
Jednodnevni izlet odrasli	75,00	75	5.625,00
UKUPNI PRIHODI			41.440,00
STRUKTURA/ RAZDOBLJE	CIJENA kn/kom	KOLIČINA	2013. (kn)
Noćenje	150,00	69	10.350,00
Noćenje s doručkom	180,00	87	15.560,00
Polupansion	250,00	24	6.000,00
Jednodnevni izlet djeca	45,00	345	15.525,00
Jednodnevni izlet odrasli	75,00	168	12.600,00
UKUPNI PRIHODI			60.035,00
STRUKTURA/ RAZDOBLJE	CIJENA kn/kom	KOLIČINA	2014. (kn)
Noćenje	150,00	59	8.850,00
Noćenje s doručkom	180,00	122	21.960,00
Polupansion	250,00	36	9.000,00
Jednodnevni izlet djeca	45,00	425	19.125,00
Jednodnevni izlet odrasli	75,00	237	17.775,00
UKUPNI PRIHODI			76.710,00

Izvor: Izradio autor prema podacima iz OPG-a Veselić

Ekoturizam Veselić svojim gostima nudi⁵:

- toplu dobrodošlicu uz domaću šljivovicu;
- smještaj u sobama koje odišu kulturnom baštinom;
- uživanje u mirnoj prirodi;
- garantiran odmor za dušu i tijelo;
- upoznavanje s domaćim životinjama (krave, konji, svinje, koze, ovce, kokoši, patke, psi, mačke...);
- vožnju čamcem po Tišini – stari rukavac rijeke Save;
- rekreativni ribolov;
- kupanje u rijeci Savi;
- prezentaciju starih zanata;
- slikanje u posavskoj narodnoj nošnji;
- šetnju ili vožnju biciklom kroz Park prirode Lonjsko polje;
- razgledavanje europskog sela roda Čigoć i sela graditeljske baštine Krapje;
- tradicionalne gastronomske specijalitete pripremljene od ekoloških proizvoda;
- edukativne radionice o ekološkoj poljoprivredi, očuvanju okoliša i održivom razvoju;
- seosku olimpijadu;
- prezentaciju i degustaciju ekoloških pekmeza, džemova, sokova, ajvara, graha...;
- seosko veselje uz čašu vina i dobru staru tamburicu.

4.4 Marketing, potrošači i distribucijski kanali ekoloških proizvoda OPG Veselić

Ciljani potrošači OPG-a Veselić su :

- Biovega d.o.o – kao maloprodajni lanac specijaliziran za prodaju isključivo ekoloških proizvoda u svim većim gradovima RH. S Biovegom d.o.o. OPG Veselić svake godine sklapa ugovor o proizvodnji u kojemu su definirane potrebne količine poljoprivrednih kultura. Svake godine se broj Bio&Bio prodavaonica povećava, kao i potražnja za ekološkom hranom na hrvatskom tržištu.
- Direktni potrošači – radi se uglavnom o ženskoj urbaniziranoj populaciji, srednje dobi, višeg obrazovanja i društvene klase, često sa malom djecom i visokim stupnjem osviještenosti o ekološkoj hrani i općenito pozitivnim stavom o zdravom životu. OPG

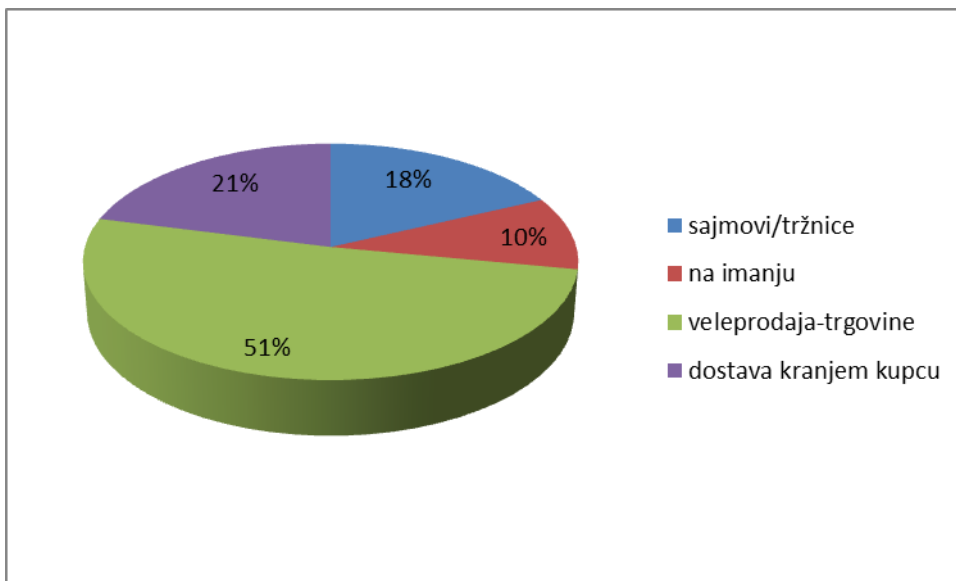
---

⁵ Preuzeto sa www.eko-veselic.com.

Veselić planira i dalje održavati kvalitetan odnos sa svojim kupcima, ponajviše putem grupa solidarnih razmjena, čiji se broj iz godine u godinu povećava. Prodaju putem grupa solidarne razmjene OPG prakticira zadnjih nekoliko godina, a prema modelu koji je široko zastupljen u Francuskoj i Italiji. Radi se o grupama potrošača (od 10 do 50 obitelji) koji žele imati svaki tjedan svježu ekološku hranu na svome stolu i potiču male domaće proizvođače. Dakle, prisutna je direktna prodaja, ali i puno više od toga, međusobno povjerenje između proizvođača i potrošača. Proizvođač svaki tjedan slaže velike i male košarice sa sezonskim eko povrćem, te ih jednom tjedno dostavlja na dogovoreno mjesto u Zagrebu i jedno u Velikoj Gorici. Svi potrošači dođu na isto mjesto, gdje im se naručene košarice podijele. Plaća se na principu pretplate jednom mjesečno, s time da su cijene nešto niže od maloprodajnih jer se smanjuje trošak dostave i rizik od neprodane robe jer je sve unaprijed naručeno i plaćeno. Praksa je i da potrošači jednom godišnje posjete svaki OPG od kojeg kupuju, s time da paze da se proizvođači ne poklapaju sa namirnicama kako jedni drugima ne bi bila konkurencija.

- Direktna prodaja ciljanim kupcima putem sajмова, dostave na kućna vrata i slično – nadovezuje se na prethodnu ciljnu skupinu, radi se o potrošačima sličnih karakteristika i potreba, no ova skupina nije u toj mjeri lojalna, odnosno više se radi o osobama koje povremeno kupuju ekološku hranu. Svakako treba obratiti pozornost i na ovu skupinu jer predstavlja jedan veliki segment potencijalnih redovitih potrošača (neki se iz ove skupine kasnije i profiliraju kao redovni), vrlo su bitni i zbog usmene predaje kao lideri mišljenja, čak i ako ne kupe, već samo degustiraju proizvode. Iz tog razloga OPG Veselić polaže velike napore u održavanju kvalitetnih odnosa sa ovom skupinom potrošača.
- Veronika mini mljekare d.o.o. – maloprodajni lanac specijaliziran za prodaju domaćih proizvoda na području grada Zagreba. Sa Veronika poslovnica OPG Veselić posluje unazad 3 godine, ali isključivo sa ekoloških prerađevinama. Navedeno poduzeće je u uzletu, svake godine povećavaju broj svojih poslovnica, čine perspektivno tržište, što dokazuje činjenica da OPG godišnje za njihove potrebe proda oko 1.300 staklenki pekmeza, džemova, sokova i ajvara.
- Ostale maloprodajne prodavaonice diljem Hrvatske s kojima OPG posluje i s kojima će tek poslovati u budućnosti čine svakako jedno od perspektivnih tržišta za ekološku hranu. Danas OPG posluje sa Domaće&Fino, BioGreen, Moj Bio, Grga Čvarak, Greencajg, i još mnogi drugi.

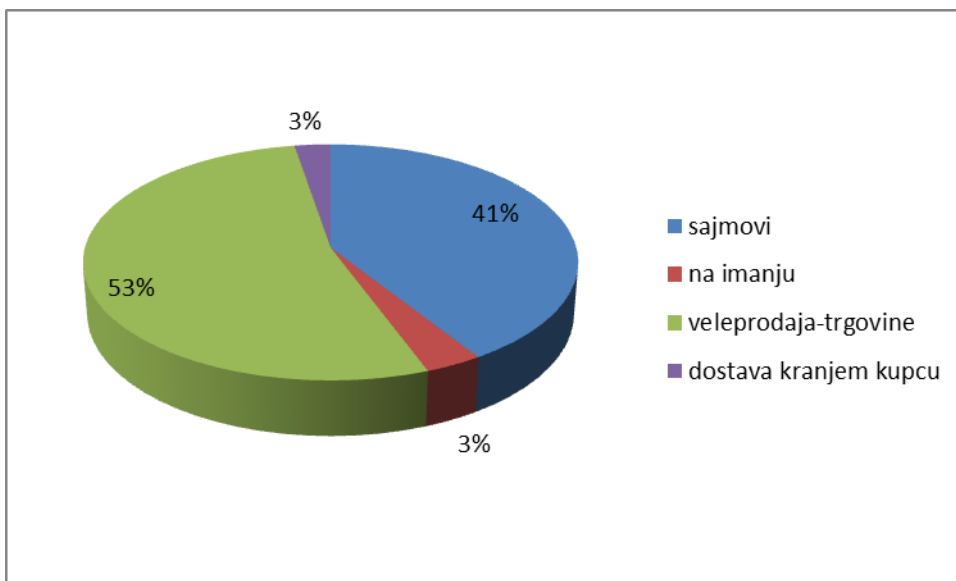
- Ekoturizam Veselić - putem ugostiteljske ponude se pružaju tradicionalni recepti sa proizvedenom hranom na imanju OPG. Većinom su to posjetitelji srednje i starije dobi, koji prenoće vikendom, i to strani gosti većinom u prolasku za Jadran – BiH - PP Lonjsko polje - Zagreb ili obrnuto, višeg obrazovanja i društvene klase, često sa malom djecom i visokim stupnjem osviještenosti o ekološkoj hrani i općenito pozitivnim stavom o zdravom životu, ujedno želeći mir i prirodu oko sebe. Također jednodnevne grupe kroz izletišta i konzumaciju eko hrane pridonose prodaji i svježeg povrća te prerađevina koji služe gostima kao suvenir koji mogu ponijeti sa sobom kući.

Grafikon 2 Kanali distribucije povrća i voća OPG-a Veselić za 2014. godinu

Izvor: Izradio autor prema podacima OPG-a Veselić

Grafikon 2 prikazuje kanale distribucije povrća i voća OPG-a Veselić za proteklu 2014. godinu. Polovina kanala distribucije otpada na prodaju veletrgovinama, 21% su dostave krajnjim kupcima, 18% se proda na sajmovima i svega 10% na imanju.

Grafikon 3 Kanali distribucije prerađevina OPG-a Veselić za 2014. godinu

Izvor: Izradio autor prema podacima OPG-a Veselić

Grafikon 3 prikazuje kanale distribucije prerađevina OPG-a Veselić za proteklu godinu. Iz priloženog grafikona se vidi da najveći udio kanala distribucije je prodaja veletrgovcu, dok onaj najmanji su prodaja na imanju i dostava krajnjem kupcu, zajedno 6%.

Promatrajući dijelove promotivnog miksa, može se reći da OPG Veselić provodi gotovo sve mogućnosti. Tako OPG Veselić godinama njeguje dobre odnose s javnošću, bez velikih financijskih izdataka pronašli su svoj dio u medijima (novine, Internet, tv-emisije). Na njihovoj Internet stranici www.eko-veselic.com rubrika „drugi o nama“ mogu se vidjeti isječci iz novina i linkovi na razne portale, kao i video snimke emisija. Uz kvalitetnu internet stranicu, OPG ima i pripadajuću facebook stranicu sa gotovo 2000 fanova gdje se ažurirano iznose obavijesti i prisustvovanje sajmovima. Osobama koje naručuju putem web shopa šalju se i newsletteri sa novostima. Članovi OPG-a Veselić vrše i osobnu prodaju direktno potrošačima, pritom održavaju dobru komunikaciju stvarajući međusobno povjerenje i jačajući lojalnost potrošača (usmeno, telefon, e-mail), zatim vrše direktni marketing putem e-maila, ažuriraju web stranicu, facebook stranicu. Na sajmovima uz osobnu prodaju uvijek je prisutno i unapređenje prodaje kroz degustacije i prigodne snižene sajamske cijene. Navedene aktivnosti unapređenja prodaje se jednom godišnje organiziraju i u nekim prodavaonicama kako bi se njihovi ekološki proizvodi približili potrošačima i diferencirali od ostalih sličnih proizvoda na policama. Samo oglašavanje je prisutno na nekoliko portala vezanih za seoski turizam poput ruralna.hr, seoskiturizam.hr i kamo na izlet, te putem letaka koji se dijele na sajmovima, drugi vid

plaćenog oglašavanja je za OPG trenutno preveliko izdvajanje, zato koristi druge načine kojima i uspijeva doći do svog ciljnog tržišta. No svakako su svjesni da je marketing nužnost u današnjem svijetu brzorastuće konkurencije, te planiraju i dalje raditi na promociji.

Prave domaće konkurencije u RH niti nema, ekoloških proizvoda nedostaje, posebice u zimskim razdobljima, upravo zato su ekološki proizvođači ujedinjeni i djeluju zajedno, a ne bore se jedni protiv drugih. Tako Ivanova majka Tihana Veselić je predsjednica Udruge ekoloških proizvođača Sisačko-moslavačke županije „Izvor“ 2007, no OPG Veselić su također članovi Udruge ekoloških proizvođača Hrvatske, kao i Klastera ekološke poljoprivrede.

4.5 Rasprava kroz SWOT analizu OPG-a Veselić

Prednosti i nedostaci OPG-a Veselić

Kao prednost OPG-a Veselić se u prvom redu može istaknuti sama ekološka poljoprivreda. Istom se bave već deset godina, što je veliko iskustvo s obzirom da se radi o još relativno novom i drugačijem pristupanju poljoprivrednoj proizvodnji. Za sve svoje proizvode, kako svježe, tako i prerađene posjeduju važeći ekološki certifikat od nadležne nadzorne stanice. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, isti je prihvaćen u svim ostalim zemljama EU, što ih čini konkurentnima i u širem okruženju. Iz analize tržišta je vidljivo kako ekološka proizvodnja i prodaja ekoloških proizvoda bilježi konstantan rast i na globalnom i na nacionalnom nivou, što samo dodatno pojačava vrijednost ove prednosti. Na navedeno se još može dodati činjenica da su prerađeni proizvodi OPG-a Veselić višestruko nagrađivani na temelju svoje kvalitete, dok je sam OPG proglašen najboljim u Sisačko-moslavačkoj županiji, a nositelj Ivan najboljim mladim poljoprivrednikom u Hrvatskoj. Definitivna prednost OPG-a Veselić je već postojano razvijeno tržište za njihovu ekološku hranu, što je svakako dijelom povezano sa dugogodišnjom tradicijom rada na ovaj način, ali i prepoznatom kvalitetom proizvoda što osigurava određen broj stalnih kupaca koji su detaljnije opisani u prethodnim poglavljima. Razvijeno tržište je dijelom rezultat i pozitivne medijske eksponiranosti OPG-a Veselić prethodnih godina kroz članke, novine, internet portale, ali i emisije, privlačne ambalaže i dizajna njihovih proizvoda, te razvijene kvalitetne internet stranice sa pripadajućim web shopom koji je u današnje vrijeme neminovan, no opet bi se mogao okarakterizirati kao prednost jer većina OPG-a u Hrvatskoj još uvijek nema web shop.

Može se primijetiti kako je promatrani OPG jedan specifičan primjer poljoprivrednog gospodarstva koji gotovo školski zatvara jedan prirodan i logičan ciklus. Uz poljoprivrednu djelatnost proizvodnje voća i povrća, istu upotpunjuju sa uzgojem stoke za svoje potrebe, dodatnom djelatnošću prerade voća i povrća te pružanjem usluga smještaja i prehrane na seljačkom domaćinstvu. Navedena kombinacija zahtjeva znatno veći napor i više uloženog rada, ali isto tako puno znači za daljnji razvoj. Primjerice ukoliko se sve proizvedeno ne može plasirati u svježem stanju u trenutku u kojem sazri ili se radi o robi II klase ona se bez problema može obraditi u pogonu za preradu ili pripremiti turistima na imanju, time se od potencijalnog oportunitetnog troška stvara nova dodatna vrijednost, u krajnjem slučaju i prihod. Tako da se navedeno također može pripisati prednostima.

Kao dodatna prednost bi se moglo navesti to da je sam nositelj OPG-a, ujedno i autor ovoga rada, mlada i visokoobrazovana osoba. Uz svoju obitelj s kojom pokriva i druge struke i poslove ima potencijala za rast i razvoj. U Hrvatskoj gdje se većina poljoprivrednika nalazi u srednjim i starijim godinama sa nižom razinom stručnog obrazovanja, navedeno bi se moglo protumačiti kao prednost.

Konkretno prednost je što je Hrvatska mala zemlja, udaljenost od glavnog grada Zagreba od preko milijun potencijalnih kupaca je nadohvat ruke, svega 60-ak km od imanja OPG-a Veselić. Činjenica je da se upravo ovdje nalazi najviše i njihovih trenutnih ali još više i potencijalnih kupaca. Postoji i potreba i standard s kojim si ljudi mogu priuštiti da zadovolje tu potrebu.

Naravno ne može sve biti savršeno, pa tako nije niti na imanju Veselića. Kao prvi nedostatak se može navesti dislociranost poljoprivrednog zemljišta koje obrađuju, odnosno nedostatak kvalitetne poljoprivredne zemlje u jednom komadu, što uzrokuje problem sa transportom poljoprivredne mehanizacije i opreme, kao i radne snage, ali i same berbe i prijevoza i pranja robe, u svakom slučaju stvara dodatan trošak. Za najam državnog zemljišta čeka se godinama, dok je ono prazno i nitko ga ne obrađuje zato jer nema jasnog plana što s njime i kome ga dati. Nakon svih ovih godina rada i dokazivanja uspjeli su dobiti oko 170 ha državnih poljoprivrednih površina za najam na 50 godina. Konkretno još ugovori nisu niti potpisani, ali su na internet stranicama Agencije za zemljišta objavljeni rezultati iz kojih je vidljivo tko su dobitnici kojih parcela.

Kao drugi nedostatak se može navesti premala proizvodnja, a preveliki troškovi što smanjuje konkurentnost OPG-a Veselić na tržištu. Predviđa se rješavanje ovoga problema ulaganjem u modernizaciju poljoprivredne mehanizacije i opreme ukoliko aplicirani

projekt na mjeru 4.1.1. ruralnog razvoja „Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava“ prođe kako OPG Veselić planira.

Uz trenutno nedostatnu poljoprivrednu opremu i mehanizaciju, kao nedostatak se može primijetiti i to da promatrani OPG ne posjeduje grijane plastenike koji su izuzetno bitni u povrtlarstvu tijekom hladnijih mjeseci, kao niti hladnjaču koja bi znatno doprinijela povećanju prodaje svježih proizvoda I klase jer bi se isti mogli ubrati točno u najoptimalnijoj fazi zrelosti, te spremiti u hladnjaču iz koje bi se vršila prodaja prema potrebi. Dok je trenutna situacija da se berba vrši prema potrebi, što znači da u tom periodu berbe isključivo prema narudžbama naravno dio prezreli ili uhvati neka bolest ili mraz, kiša i sl. što dio proizvoda pretvara u II klasu, a dio u apsolutno neupotrebljivo stanje. Povećavajući proizvodnju preradevina kojima se stvaraju zalihe koje se smanjuju kontinuirano tijekom godine potrebno je imati određene skladišne prostore, isti su trenutno premaleni, tako da se rijetko kada i stvaraju dovoljne zalihe za prodaju od sezone do sezone.

Prilike i prijetnje iz okruženja

Prilike i prijetnje dolaze iz vanjskog okruženja, prema tome na njih se ne može direktno utjecati kao na unutarnje prethodno opisane prednosti i nedostatke, preostaje samo prilagoditi svoje poslovanje trenutnoj situaciji.

Prilike predstavljaju optimistični globalni i nacionalni trendovi kretanja proizvodnje i potrošnje ekološke hrane, koji predviđaju i daljnji rast od 20% godišnje. Što znači da tržište raste i da potencijala za razvoj svakako ima. Ulaskom Hrvatske u EU otvorila su se vrata raznim fondovima i mjerama razvoja koje poljoprivrednici mogu iskoristiti i time unaprijediti svoje poslovanje, što se također može okarakterizirati kao prilika. Prilika su i očuvanost okoliša u Republici Hrvatskoj, pretežito ruralno područje sa velikom količinom kvalitetnog tla za poljoprivrednu proizvodnju, pogodna klima i dostatnost podzemnih voda za navodnjavanje.

Bez obzira na prirodnu i kulturološku atraktivnost hrvatskog ruralnog prostora, ruralni turizam, osobito onaj na turističkim seljačkim gospodarstvima, razvija se vrlo sporo u odnosu na potražnju i ponudu u susjednim zemljama (Austrija, Slovenija, Italija). Osnovni uzrok tome je poglavito vrlo malen i usitnjen seljački posjed u Hrvatskoj, nerazvijena komunalna i društvena infrastruktura, te nedostatak državnog interesa, poticaja i značajnije potpore za turistički razvoj kontinentalnog dijela zemlje, koji je ostao u sjeni

primorskog dijela zemlje. Osim toga, za razvoj ruralnog turizma nisu dovoljna samo turistička seljačka gospodarstva i drugi smještajni objekti u ruralnom prostoru, potrebna je i ostala ugostiteljska infrastruktura, potrebne su uređene turističke atrakcije (realne, turistički dostupne atrakcije), osmišljene vinske ceste, biciklističke staze, hodočasnički putovi, receptivne turističke agencije, potrebne su osmišljene i organizirane ruralne turističke destinacije. Park prirode Lonjsko polje zadovoljava sve uvjete potrebne za razvoj ove vrste selektivnog turizma, no ekoturizam ipak još nije zaživio u punom svijetlu na ovim područjima. Razlog tome je vjerojatno vrlo niska naseljenost posavskih sela, pretežito starija dobna struktura i needuciranost o mogućnostima razvoja.

Slična situacija je i sa ekološkom poljoprivredom, dok Austrija, Švicarska, Njemačka imaju preko 10% poljoprivrednika u ekološkoj proizvodnji Hrvatska je tek na otprilike 4%. Uzrok je slaba osviještenost, nestručnost, nedostatak stručnog kadra te nedovoljno poticanje poljoprivrednika, te činjenica da u ruralnom području obitavaju uglavnom stanovnici starije životne dobi. S ekonomske strane, ekološka poljoprivreda ima karakteristike koje bi mogle predstavljati višestruke prednosti u kontekstu današnje ekonomske situacije. Ona je radno intenzivna, tj. zahtijeva mnogo više ljudskog rada nego konvencionalna poljoprivreda. A poznato je da je već niz godina u Hrvatskoj stopa nezaposlenosti vrlo visoka, pogotovo u ruralnim područjima. Također kombinacija ekološke poljoprivrede i ekoturizma može lokalnom stanovništvu pružiti priliku za bolji život.

Također jedan od velikih problema je nemogućnost naplate od veletrgovca, pogotovo od distributera. Sam OPG Veselić je imao i nekoliko loših iskustava sa time kao i većina malih i srednjih hrvatskih proizvođača. To je jedan ogroman sustav koji ima puno rupa u zakonu. Danas gotovo bilo tko može otvoriti jednostavno trgovačko društvo i početi trgovati, nema sigurnosti naplate, a robu je često potrebno dati ranije. Čini se da je danas lakše biti trgovac nego proizvođač, čak je i takav trend u Hrvatskoj, naime po glavi stanovnika ima više trgovina nego prosjek EU. Koliko su zakoni preliberalni što se tiče naplate potraživanja, toliko su s druge strane ograničavajući za male poljoprivredne gospodarstvenike. Oni se poistovjećuju sa velikim industrijskim proizvođačima i često kaskaju u dostizanju svih potrebnih standarda, što dovodi do izumiranja tradicionalne proizvodnje, poticanja isključivo monotone proizvodnje jer svaka dodatna djelatnost sa sobom donosi i druga pravila i ograničenja koja se moraju poštivati.

U ruralnim prostorima Hrvatske sve je više prisutan proces depopulacije i deagrarizacije. Mlada populacija odlazi u gradove zbog nedostatka perspektive razvoja na selu, zbog čega je struktura sela i seoske zajednice danas vrlo narušena. Stoga bi razvoj ekološke poljoprivrede i ekoturizma mogao biti jedan od ključnih faktora očuvanja ruralnih zajednica i ruralne kulture, te time može potaknuti stvaranje nove stabilnosti društvenih i prirodnih sustava. Upravo razvoj ekološke poljoprivrede i turizma daje priliku obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima da poboljšaju svoju ekonomsku uspješnost.

OPG Veselić je pronašao svoj put u prethodno navedenome. Prirodna održivost njihova gospodarstva nije upitna, uzgojem poljoprivrednih kultura koristeći samo biljne pripravke i stajsko gnojivo čuva se okoliš i za buduće naraštaje. Tlo ostaje nezagađeno, podzemne vode čiste, prirodna flora i fauna i dalje prisutna, a potrebno je i napomenuti blagotvoran učinak na zdravlje ljudi, što također doprinosi održivosti planeta Zemlje. Promatrajući ekonomsku održivost poslovanja OPG-a Veselić na temelju prihoda i troškova poslovanja opisanih u radu, također se može zaključiti da je njihovo poslovanje održivo i da postoji potencijal za daljnji razvoj.

OPG Veselić je zadovoljan s trenutnim stanjem i smjerom njegove proizvodnje, planiraju i daljnje proširenje poljoprivrednih površina. Ugovori još uvijek nisu potpisani, no dobitnici su zakupa za više od 100 ha državnog poljoprivrednog zemljišta u neposrednoj blizini svoga mjesta prebivališta. Također su se tekuće godine aplicirali za mjeru ruralnog razvoja 4.1.1. sa ciljem obnove postojeće poljoprivredne mehanizacije i opreme. Vide svoju mogućnost razvoja i dugoročnu održivost poslovanja.

5 ZAKLJUČAK

Ekološka poljoprivreda oblik je proizvodnje koji se oslanja na upravljanje ekosustavom i pokušava smanjiti vanjske inpute poljoprivredne proizvodnje na minimum. Postoji veliki broj različitih definicija ekološke poljoprivrede, ali su svima zajednički: ekologija, skrb, zdravlje i poštenje. U radu je promatrano poslovanje OPG-a Veselić iz Novog Sela Palanječkog. Promatrani OPG gotovo školski zatvara jedan prirodan i logičan ciklus. Poljoprivrednu djelatnost ekološke proizvodnje voća i povrća upotpunjuju dodatnom djelatnošću prerade voća i povrća, te pružanjem usluga smještaja i prehrane na seljačkom domaćinstvu. Navedena kombinacija zahtjeva znatno veći napor i više uloženog rada, ali potencijalni oportunitetni trošak pretvara u novu vrijednost, time stvarajući i dodatan prihod.

Ekološka poljoprivreda na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima pozitivno utječe na gospodarstvo u cjelini, otvara nove proizvodne mogućnosti i radna mjesta. Od razvoja ekološke poljoprivrede, njenog uključivanja u turizam, kao i povezivanja sa preradom, mogu se ostvariti brojni pozitivni ekološki, sociološki, demografski i ekonomsko financijski učinci. Navedena sinteza pridonosi očuvanju i unapređenju prirodnih područja i održivom razvoju, aktivno promovira odgovornost prema okolišu i pozitivno utječe na ekonomsku uspješnost lokalnog gospodarstva. OPG Veselić je uspješno spojio poslovanje prethodno navedenih djelatnosti, što dokazuju razne nagrade i priznanja za kvalitetu njihovih proizvoda i usluga, kontinuirano povećanje proizvodnje i prodaje, te naposljetku i zadovoljstvo krajnjih korisnika. Obitelj Veselić se nada da će svojim primjerom potaknuti i druge na promišljanje o održivom razvoju ekološke poljoprivrede uz srodne dopunske djelatnosti, kako bi se dugoročno bogata prirodna i kulturna baština sačuvala i za buduće naraštaje, a stanovnicima omogućio dostojan i prosperitetan život u ruralnim područjima.

Na kraju je bitno naglasiti potrebu za poticanjem hrvatskog poljoprivrednika na bavljenje dopunskim djelatnostima. Omogućiti mu razvoj i napredak kako bi se ostvarili multiplicirani učinci: zadovoljstvo proizvođača mogućnošću proizvodnje i prodaje, povećanje dohotka boljim korištenjem proizvodnih i drugih kapaciteta gospodarstva, mogućnost zapošljavanja ostalih članova obitelji i lokalnog stanovništva, zadovoljstvo potrošača većom kvalitetom i raznolikošću ekoloških proizvoda, očuvanje okoliša upotrebom ekoloških načela proizvodnje, te općenito poboljšanje gospodarske slike RH.

6 PRILOZI

Prilog 1.

Tablica 12. Parcele OPG-a Veselić

Domaće ime	Površina	Uporaba
Jama	0,61	310-Livada
Kotari	0,65	310-Livada
Laktec	1,75	200-Oranica
Grunt Novo Selo	0,38	200-Oranica
Rasadnik	0,02	210-Plastenik
Kirbi	0,72	200-Oranica
Grunt	0,04	424-Orašaste drvenaste kulture
Šljivar	0,29	422-Voćne vrste
Voćnjak Novo Selo	0,06	422-Voćne vrste
Pustača	0,51	200-Oranica
Kamenica	0,56	200-Oranica
Osovje	0,14	422-Voćne vrste
Kosino	0,4	200-Oranica
Voćnjak	0,78	422-Voćne vrste
Grunt Mužilovčica	5,92	200-Oranica

Izvor: Izradio autor prema podacima OPG-a Veselić

Prilog 2.

Tablica 13 Operativni troškovi iz 2014. godine, sa pripadajućim dobavljačima:

1. Sirovina	iznos u kn	Dobavljači
- sjeme, presadnice, zemlja	35.658,09	- sjeme - BejoZaden, Semenarna Ljubljana -presadnice – Fragaria d.o.o, Eco impuls d.o.o - zemlja – Zeleni hit d.o.o
- zaštita i gnojiva	20.970,70	Pro-eco d.o.o.
- ambalaža	26.270,84	Bumbar d.o.o., Pa-vin d.o.o, Vetropack straža,
- šećer, ocat i ostali dodaci	10.887,77	Biovega d.o.o.
- plastenici, folije, oprema za navodnjavanje	22.461,72	Abundan, Agropetar, Zeleni hit, Agroservis proizvodnja d.o.o.
2. Energija		
- gorivo	7.889,15	INA
- električna energija	2.697,52	HEP
- plin	1669,60	Didi-promet
- voda	706,84	Sisački vodovod d.o.o.
3. Usluge		
- knjigovodstvene usluge	6.048,00	AM servis
- telefon i internet	3.395,77	Iskon
- usluge uređenja zemljišta	28.779,29	GRIV d.o.o.
- ekološki nadzor	4.083,88	Bioinspekt d.o.o.
- geodetske, arhitektonske i pravne usluge	12.290,00	Geobiro Stojanović, Ž. Vujnović, D. Rupčić
- marketing	7.514,27	
- osiguranja	3.094,00	Euroherc
- analiza proizvoda, sanitarna	2.445,00	Dom zdravlja Sisak
4. Ostalo	23.768,95	
UKUPNO	220.631,39	

Izvor: Izradio autor prema podacima OPG-a Veselić

Prilog 3 – Popis tablica

Tablica 1 Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od jagoda u proteklih pet godina	15
Tablica 2 Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od ostalog voća u proteklih pet godina	15
Tablica 3 Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od lisnatog povrća u proteklih pet godina	16
Tablica 4 Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od zimskih salata u proteklih pet godina .	16
Tablica 5 Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od kupusnjača u proteklih pet godina	17
Tablica 6 Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od plodovitog povrća u proteklih pet godina	17
Tablica 7 Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od mahunarki u proteklih pet godina	18
Tablica 8 Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od korjenastog i gomoljastog povrća u proteklih pet godina	18
Tablica 9 Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od pekmeza, džemova, namaza, ajvara, pindura, graha s povrćem u proteklih pet godina	20
Tablica 10 Prikaz proizvodnje, prodaje i prihoda od sokova u proteklih pet godina	21
Tablica 11 Ostvareni prihodi od ugostiteljskih i turističkih djelatnosti proteklih godina	23
Tablica 12. Parcele OPG-a Veselić	34
Tablica 13 Operativni troškovi iz 2014. godine, sa pripadajućim dobavljačima:	35

Prilog 4 - Popis grafikona

Grafikon 1 Broj fizičkih i pravnih osoba u Upisniku proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u Hrvatskoj od 2002. do 2014. godine	6
Grafikon 2 Kanali distribucije povrća i voća OPG-a Veselić za 2014. godinu	26
Grafikon 3 Kanali distribucije prerađevina OPG-a Veselić za 2014. godinu	27

7 LITERATURA

Knjige

1. Demonja D., Ružić P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb
2. Schneider-Jacoby M., Ern H. (1993): Park prirode Lonjsko polje, raznolikost uvjetovana poplavljanjem, Hrvatsko ekološko društvo, Zagreb
3. Lonjsko polje: park prirode (glavni urednik Irinka Vidović i Boris Savić), Sisački tjednik, Sisak

Članci

1. Brčić-Stipčević V., Petljak K. (2011): Research on organic food purchase in Croatia, Tržište, Vol. 23 No.2, str. 189-207
2. Čurić K. (2010): Promišljanje razvoja ekoturizma i ekološke poljoprivrede, Praktični menadžment, Vol. 1 No. 1, str. 98-100
3. Kopic M., Cerjak M., Mesić Ž. (2008): Zadovoljstvo potrošača ponudom ekoloških proizvoda u Zagrebu, 43. Hrvatski i 3. međunarodni simpozij agronoma, Zbornik radova, 256-259
4. Kušen E. (2007): Uređenje, razvoj i obnova hrvatskog ruralnog prostora, Sociologija i prostor, Vol. 41 No.1/2 str. 159-160
5. Puđak, J., Bokan, N. (2011): Ekološka poljoprivreda – indikator društvenih vrednota, Sociologija i prostor 2, str. 137-163
6. Renko S., Bošnjak K. (2009) Aktualno stanje i perspektive budućeg razvoja tržišta ekološke hrane u Hrvatskoj, Ekonomski pregled, Vol. 60, No. 7-8, str. 369-395
7. Sarjanović I. (2014): Uloga grupa solidarne razmjene u razvoju ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj, Geoadria Vol. 19, No.1, str. 1-25

Publikacije organizacija:

1. Frick i Bonn (2014): The World of Organic Agriculture 2014, FIBL & IFOAM
2. Svržnjak K. i sur. (2014): Mogućnosti razvoja ekoturizma u Koprivničko-križevačkoj županiji, Visoko gospodarsko učilište u Križevcima, Križevci

Zakoni i uredbe

1. UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 834/2007, <http://eur-lex.europa.eu/>, (15.08.2015.)
2. Pravilnik o dopunskim djelatnostima na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (NN 76/2014)

Internet stranice:

1. www.eko-veselic.com
2. www.gfk.hr
3. www.mps.hr
4. www.poslovni.hr
5. Bičak, D. (2014): Europsko tržište ekoproizvoda vrijedi 23 milijarde eura, a hrvatsko tek 104 milijuna, Poslovni dnevnik, <http://www.poslovni.hr/hrvatska/hrvatska-ima-potencijala-za-razvoj-ekoloske-poljoprivrede-ali-je-treba-brze-razvijati-282993>

8 SAŽETAK

Predmet ovog rada je analiza dopunskih djelatnosti na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu Veselić. Osnovna poljoprivredna djelatnost promatranog OPG-a je ekološka proizvodnja voća i povrća. Istu upotpunjuje dvjema dopunskim djelatnostima: preradom prehrambenih proizvoda, te pružanjem usluga noćenja i prehrane na seljačkom domaćinstvu u Parku prirode Lonjsko polje.

Svaki proizvedeni višak svježih poljoprivrednih proizvoda koji se, zbog svoje manje kvalitete ili nedostatka tržišta u trenutku berbe, ne može prodati u svježem stanju pronalazi svoj put do kupca kroz dopunske djelatnosti. S jedne strane kroz pripremanje tradicionalne hrane iz vlastitog uzgoja za goste ekoturizma, s druge strane kroz preradu u pekmeze, džemove, ajvare i sokove čime se znatno produžuje vremenski period u kojem se proizvod mora plasirati na tržište.

U ruralnim prostorima Hrvatske sve je više prisutan proces depopulacije i deagrarizacije. Mlada populacija odlazi u gradove zbog nedostatka perspektive razvoja na selu, zbog čega je struktura sela i seoske zajednice danas vrlo narušena. Stoga bi razvoj ekološke poljoprivrede uz razvoj dopunskih djelatnosti prerade prehrambenih proizvoda i ekoturizma mogao biti jedan od ključnih faktora očuvanja ruralnih zajednica i ruralne kulture. Upravo razvoj dopunskih djelatnosti daje priliku obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima da poboljšaju svoju ekonomsku uspješnost, a time se može potaknuti stvaranje nove stabilnosti društvenih i prirodnih sustava. OPG Veselić je pronašao svoj put u prethodno navedenome.

Ključne riječi: dopunske djelatnosti, ekološka poljoprivreda, prerada, ekoturizam